

Huisvestingskeuze niet zo dwingend als gedacht

Het rapport Tweedeling in perspectief van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) gaat over kansen en bedreigingen voor de sociale samenhang in Nederland. Onderzocht is hoe het met de tweedeling in Nederland gesteld is.

EDUARD GROEN*

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) voorspelt dat in 2015 het aandeel allochtonen in de vier grote steden in ieder geval boven de 38,5 procent zal liggen¹. In bepaalde wijken zal het percentage beduidend hoger liggen. Dit staat in het rapport *Tweedeling in perspectief*, door de raad uitgebracht op 14 januari 1997. In hoeverre is hier sprake van een probleem? Wat stelt de WRR voor aan maatregelen om de tweedeling in de samenleving te verminderen? Wat betekent dit voor de ruimtelijke tweedeling naar etniciteit? De WRR analyseerde de ontwikkelingen op drie verdelingsdimensies: beroep, opleiding en inkomen. De hoofdconclusie luidt dat de relatief gunstige ontwikkeling van dit moment niet inhoudt dat de kansen op maatschappelijk integratie over de hele lijn zijn gewaarborgd. In de studie wordt deze hoofdconclusie geprojecteerd op drie emancipatiecategorieën; vrouwen, allochtonen en ouderen. Het resultaat van deze analyses leidt tot een tweede hoofdconclusie, namelijk dat deze groepen als groep minder relevant zijn geworden voor het beleid aangezien de verschillen binnen deze groepen te groot zijn. Vooral een combinatie van laaggeschooldheid en uitsluiting van de arbeidsmarkt blijkt de gemeenschappelijke achterstandsfactor bij de maatschappelijke tweedeling.

Voor allochtonen is ook gekeken naar de ruimtelijke tweedeling. De WRR onderzocht de spreiding van Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen. De segregatie in bepaalde wij-

ken maakt volgens de WRR ook hun maatschappelijke problematiek duidelijk zichtbaar².

CONCENTRATIES

Allochtonen wonen vooral in de Randstad (twaalf procent van de bevolking in dat gebied), daarbinnen vooral in de grote steden (zevenentwintig procent) en in die steden weer vooral in bepaalde wijken (soms meer dan vijftig procent van de bevolking). Voor heel Nederland bedraagt het percentage allochtonen momenteel zeven procent.

Segregatie treedt ook binnen de minderheden zelf op. Marokkanen en Turken wonen over het algemeen in andere wijken dan Surinamers en Antillianen en binnen wijken wonen de verschillende groepen weer in verschillende straten of huizenblokken.

Wijken in de grote steden, waar twintig procent of meer van de bevolking bestaat uit allochtonen, zijn zeker niet alleen de wijken met vooroorlogse woningen. Integendeel, allochtonen wonen relatief vaak in wijken met recente nieuwbouw. Daarin verschilt de Nederlandse situatie in positieve zin in aanzienlijke mate van het buitenland. Deze relatief gunstige huisvestingssituatie heeft het ontstaan van getto's en maatschappelijke uitsluiting van deze groepen tot op heden in belangrijke mate verhinderd.

Over het algemeen bevatten wijken met een hoog percentage allochtonen veel huurwoningen en etagewoningen met relatief lage woonlasten.

VISIES

De grote aandacht voor de huisvesting van allochtonen, voor de mate van concentratie, hangt nauw samen met verschillen in visie op hun ontwikkelingsperspectief. Zo vraagt de WRR zich af of het gunstig of juist ongunstig is dat allochtonen sterk geconcentreerd leven in bepaalde wijken van grote steden.

Op basis van ervaringen in de Verenigde Staten zijn hierover twee tegengestelde visies ontwikkeld³.

In de zogenoemde ecologische benadering wordt een hoge concentratie niet als een slechte zaak gezien. De veronderstelling is dat steden zich voortdurend uitbreiden, waarbij

nieuwkomers, waaronder immigranten uit andere landen, in eerste instantie in die wijken terecht komen die door de al aanwezige stedelijke bevolking als minder aantrekkelijk gezien worden. Vaak gaat het om oudere stadswijken dicht tegen het stadscentrum. De hieruit voortvloeiende concentratie zorgt ervoor dat een sociaal milieu ontstaat waarin mensen opgevangen worden en de kans krijgen zich vertrouwd te maken met de nieuwe samenleving. De eerste migranten functioneren dan als kwartiermaker. Na verloop van tijd zouden zich binnen de groep van migranten dezelfde processen van differentiatie naar opleiding, arbeidsparticipatie, inkomen en huisvestingswensen gaan voordoen als bij de reeds aanwezige bevolking, wat tot een grotere spreiding over de rest van de stad zou leiden. Dit proces zou enige generaties kunnen beslaan.

Tegenover deze positieve ontwikkelingsschets staat volgens de WRR de visie dat concentratiewijken niet tijdelijk zijn en juist tot segregatie in plaats van integratie leiden. Met name de ervaringen van de zwarte bevolking in de Verenigde Staten laten zien dat in een dergelijke situatie gettovorming kan optreden, met alle daarbij horende kenmerken als lage scholing, hoge werkloosheid, druggebruik, verloedering en criminaliteit. Wie nog kansen had, verhuisde naar elders. Onderzoekers zijn het er over eens dat deze situatie sterk afwijkt van de Nederlandse toestand⁴.

De WRR stelt de vraag welke situatie het meest overeenkomt met de Nederlandse ervaringen. Op het eerste gezicht zou dit de ecologische benadering zijn. Wel halen zij daarbij auteurs aan die stellen dat de concentratiewijken er naar tenderen verzamelpaatsen te worden van kansarme, weinig op de Nederlandse situatie georiënteerde allochtonen en relatief weinig verdienende, maar beter geschoolde autochtonen.

GEZINSHERENIGING

De meeste analyses en beschouwingen over allochtonen in Nederland hebben vooral een statisch karakter, zo stelt de WRR. Er is veel onderzoek verricht naar ruimtelijke differentiaties in de verdeling van schaarse goederen als be-

Links de Watergraafsmeer rechts de Transvaalbuurt: Scheiding tussen een overwegend witte en een sterk gekleurde wijk. Foto: Jan Mentz

roep, onderwijs en inkomen. De studies van het Sociaal en Cultureel Planbureau vormen daar een goed voorbeeld van. Helaas is in die studies veel minder aandacht besteed aan een dynamische analyse van deze problematiek. De WRR constateert dat tot op heden niet nauwelijks is onderzocht of mensen in de relatief slecht bedeelde wijken, als zij dit willen, kansen hebben om te migreren naar andere wijken of naar andere plaatsen, of als het ware zijn opgesloten op hun huidige woonplek. Volgens de WWR is ook de kennis over de betekenis van kwartiermakers en de voordelen van concentratiewijken voor het scheppen van formeel dan wel informeel werk, nog zeer beperkt.

In haar vorig jaar afgeronde doctoraalscriptie heeft Kathrien Becker onderzoek gedaan naar de mate van vrijwilligheid⁵. Naar aanleiding van dit onderzoek onder Turken en Marokkanen in Amsterdam, concludeert zij dat een buurt met een hoog percentage allochtonen aantrekkingskracht uitoefent op leden van dezelfde et-

nische groep. Het aantal Turken of Marokkanen in een buurt verklaart voor ongeveer 85 procent het aantal instromende landgenoten. Daarbij vestigen de migranten uit het buitenland zich voornamelijk in de buurten Bos en Lommer en De Baarsjes in het kader van gezinshereniging. Turken en Marokkanen die al in Amsterdam wonen verhuizen voor een groot deel binnen deze stadsdelen. In het begin van de jaren tachtig was circa tien procent van deze buurten allochtoon, nu is ruim tweederde van buitenlandse afkomst.

Een relatief nieuw verschijnsel daarbij is dat een verschuivingsproces plaatsvindt vanuit de stadsdelen Bos en Lommer en De Baarsjes naar de stadsdelen Geuzenveld, Slotermeer en Osdorp. Deze wijken vertonen pas sinds een aantal jaren een groei van het aandeel migranten. Aan de hand van een zestigtal gesprekken met Turkse en Marokkaanse bewoners in Bos en Lommer bleek dat 63 procent redelijk tot veel keuzevrijheid heeft ondervonden bij hun keuze voor een woonlocatie. Meer dan de helft had

toen de duidelijke wens juist in deze buurt te willen wonen. Meer dan zeventig procent vindt het nu leuk om juist in deze buurt te wonen. De voornaamste redenen hiervoor zijn de grote en goedkope woningen en de nabijheid van familie en kennissen uit het land van herkomst.

Deze uitkomsten samen met de constatering dat een uitschuivingsproces naar andere stadsdelen gaande is, geeft een zekere indicatie dat de ecologische benadering in de Nederlandse verhoudingen opgeld doet. Meer onderzoek hiernaar is zeker wenselijk.

*Redactie AGORA

Noten

- ¹ Tweedeling in perspectief (1996) Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (pagina 141)
- ² Idem, pagina 134.
- ³ Idem, pagina 136.
- ⁴ Idem, pagina 137.
- ⁵ K. Becker (1996)